

Religion, moral og samfunnsarbeide (utdrag)

Taler

Ludvig Meyer

Sted

Studentersamfundet, Kristiania

- 1 Georg Brandes uttaler i sitt skrift «Urkristendom» at «Sproget er endnu fuldt av ord til hvilket for et nutidsmenneske ingen virkelighet svarer. Hvad er det å være forløst? Hvad er det å være frelst? Hvad er saliggjørelse ved tro eller gjerninger? Ordene forutsætter et massivt Helvete og et ikke mindre korporlig Himmerike, 5 vindæg som chimæren har lagt og som menneskelig feighet lik en liggesyk høne forgjæves søker å utruge».

Der er ovenikjøpet adskillig understrekning av ordene, som her ikke er tat med.

- 10 Der har været lange rækker av män og kvinner som heller har villet gå til pinebänk og bål end å fornækte den inhollsfylde der for dem har været forbundet med ord som «forløst» og «frælst». Mange av dem har været personligheter som stod på høiden av sin tids kulturelle utvikling. Lignende forhold vil sandsynligvis komme tilbake, selv om man da har forlat 15 forestillingerne om helvetes ildpøl og et Himmerike med dets evige harpeklang.

- I tider for hvilke religionen var nogen virkelighet vilde det ikke kunne ha faldt en så tænsom og begavet man som Georg Brandes in å hengi sig til den slags usans og tomme deklamasjoner. Der var også dengang män og kvinder som 20 reiste sig både mot de enkelte trossetninger og mot den hele kristenlære. Det hændte de gjorde det med fare for sit liv og utsikt til de forfærdeligste pinsler. Georg Brandes kunde godt været en av disse martyrer for tankens frihet. Han mangler kverken sandhetstrang, retfærdighetsans eller mot. Men hans tale vilde sikkerlig da været præget av et ganske anderledes personlig alvor.

25

I hans skrift Jesus forekommer følgende uttalelse som bærer et roligere præg og træffer målet nærmere: «Kan man av historien få vite noget av Kristus? Nei». Han tar deretter op til imøtegåelse det svar, at jo mindre vishet man har om Jesu person, jo mærkeligere blir Kristendommens seiersgang gjennom alle

verdensdele i de siste par tusen år. Denne tale, sier han, «vilde oversat i vore
dages tankegang og sprog, si dette. Det anfæktet ikke gudommelige væsner at de
har deres sande, deres eneste liv i menneskenes sind».

- 35 Enhver historisk personlighet som har efterladt sig et stort livsværk blir mere
overnaturlig jo dypere han reduseres. Skulde det kunne bevises at Kristus ikke
har existert blir det ennu vanskeligere å komme utenom hans guddommelighet.

- I sin bok om Søren Kierkegaard skriver Georg Brandes: «I det øieblik han ropte
40 Land var det i virkeligheten ikke overleveringens Indien, hvortil han var nåd,
men personlighetens, den store lidenskaps, den store selvstændighets Amerika.
Hans umiskjændelige storhet er at han opdaget dette Amerika, hans
uhelbredelige galskap var at han hårdnakket vedblev å kalle det Indien».

- 45 Søren Kierkegaard anførte foran i et av sine skrifter: «Avdøde Michael Peder
Kierkegaard, forhen husekræmmer her i byen, min Fader, helliges disse taler».

- For denne far var religionen en virkelighet. Han hadde som gjætergut i uvær og
kulde gåt op på en høi og bandet Vor Herre. Gjennem hele hans senere liv lå
50 dette over ham som en tyngsel og pinsel.

- Der er visselig også i vore dage millioner av mennesker for hvem Kristendommen
har personlig virkelighet. Men den har ikke lenger nogen fælles makt, i alle fall
ikke her i de Nordiske lande. Al samfundsmæssig bevægelse gjæller nu
55 arbeiderne. Dels for dem, dels mot dem. Arbeidernes sind er selv så optat av
dette at der ikke blir rum for noget andet.

- Men også denne tidsperiode vil engang ha fullført sit løp. Hvis det kunne hjelpe
noget burde det allerede nu ved lov pålægges enhver retskyndig fagdommer å
60 være kristeligssindet. Som enedommer behøves det i almindelighet ikke. Da sitter
man alene med sin samvittighet og gjør gjerne sit beste. Men så snart man
kommer i lag med kolleger erstattes samvittighetens røst av fælles fornærmelser
og gjensidig rygstød. Særskilt ilde blir det hvis retten ikke har en forman som der
står respekt av. Ethvert kollegium blir da som en demoralisert skoleklasse.

- 65 «Apsolut upartiskhet» er bare en talemåte og utelukker personlighetsbegrepet.
Christopher Hansteen var i min ungdom et fræmragende medlem av
Høiesteret. Han var en man av vildt fanatiske lidenskaper. Det hændte at en

70 arbeider under et kneiepegilde iblev overfaldt ute i gårdsrummet. Han satte sit ene knæ op for å værge sig. Angriperen for på med fart, fik derved knæet i underlivet med slik kraft at han faldt omkull og lå død på pletten. Christopher Hansteen forlangte allikevel en hård straf over denne fredelige man som bare hadde værget sig. «Når der følger ulykke av ens færden på sådanne steder bør de
75 straffes med strænghet». Således omtrent faldt hans ord ved voteringen. I en anden sak hvor også hans religiøse lidenskaper var kommet i brand, gik han i tiden mellem procedyre og votering rundt i byen for å samle bevis mot anklagede.

80 Hans blod kunde sættes i kok såvel politisk som religiøst og moralsk. Men der var aldri noget smålig personlig i hans standpunkt. Med al sin lidenskapelighet var han alt i alt og i kraft av sin religiøse samvittighetsfuldhet en av de pålideligste dommere som i min tid har hat sæte i Høiesteret.

85 Hverken fra nutid eller historien kjønner vi Vestens folk nogen veltalenhet som kan stilles på linje med Bjergpredikenen. Den har kanskje sine forbilleder i andre og tidligere Guds-dyrkelser. Hvis nogen av de religioner som har vunnet millioner av sjæle har hvad vi kaller guddommelig oprindelse, så har de det alle. Det heter at det alene er vort ubekjæntskap med Orientens forestillinger og
90 uttryksmåte der gjør at vi fra dem mottar intrykket av kræfter som ligger hinsides det håndgripelige. Hvis der er et slikt brænpunkt mellem Vesten og Orienten, hvorfra vet vi da at dette ikke er av guddommelig oprindelse?

Vi lever i en handlingens og omveltningens tidsalder. For viljekraftige sjæle har
95 selvfølgelig en slik tid sin store tiltrækning. Men den gir ikke harmoni og hvile. Jeg husker fra mine barneår at småpikenes almindelige smykke ved alle festlige anledning var korset, hjærtet og ankeret. Dette ser man lite til i vore dage. Det er gåt av mote. Men den tid vil komme da det igjen blir brukt.

100 Korset er ældre end Kristendommen. Det er oprindelig et sindbillede på solen og dens stråleglans. Det gir vidnesbyrd om glad, likefrøm, enfoldig tro. Dens gjenstand kan veksle. Men dens inhold vil altid være forvisningen om at de lyse livsmakter blir de seirende.

105 Håpet om et ankerfæste. Det forutsætter fæstnede forestillinger som beholder sin absolute sandhet sålänge de er i existens. Det var dette skille som intil utgangen av Verdenskrigen ga Engelskmännene deres nasjonale overlegenhet

over Tyskerne.

110

Selv hjærtelaget finner ingen ro i sin utøvelse under en tid som denne. Det bryter in over rasjonelle fræmgangslinjer og virker ofte krænkende og nedbrytende istedet for opmuntrende.

- 115 Ved siden av arbeidet er forestillingerne for os alle det meste av vort hele liv. De har hver sin tid. De størkner og blir til hinder for fræmmarsjen når de har opfylldt sit behov. Forandringen kan ske revolusjonært. Eller den kan foregå i al stilhet. Det beror på forholdene. Til dels kanskje også på de ledende personligheter. Forskjellen er mere tilsynelatende end virkelig. Al utvikling må
- 120 ha sit naturlige forløp. Spørsmålet er bare om det kan skje uten vulkanske utybrud. Og hvor meget der i så fall kommer før og hvormeget efter eksplosjonen.

- Den tillitsfulle enfoldighet, korset, ankeret og hjærtet, er som milestene i
- 125 menneskeslægtens utvikling. Man lever med dem i sit sind, gjør sig fri av dem når de er uttjent og finder dem igjen med fornyet inhold på veien lenger fræm.

....

- 130 I de fleste lande er der et avgjort motsætningsforhold mellem religiøs bevægelse og de organiserte arbeidere. Den historiske oprindelse hertil skyldes for en stor del statskirken der så godt som altid uten forbehol har tat det beståendes parti. Når dette er anderledes i England tilligger dette for en stor del de forskjellige frireligiøse bevægelser. Det skulde være av betydning for begge sider om det
- 135 kunde komme til en bedre forståelse. Det religiøse liv vilde bringes mere i overensstæmmelse med følelsen for retfærdighet og fræmskrit. Arbeiderbevægelsen vilde på sin side få en tilvækst i hensynsfuldhet og ansvarsfølelse.

- 140 Er da ikke disse bevægelser efter sin kjerne som ild og vand? Vilde de ikke altid måtte bli ved å være det? Er ikke tanken på det hinsides det avgjørende, om ikke i al religion så i alle fall i Kristendommen? Er ikke omvæandt arbeiderorganisasjonens bestræbelser utelukkende instillet på hvad der kan opnåes i dette liv?

145

Kommunismen er en kampbevægelse og kræver utvilsomt en helt anden åndelig

trøning end den religiøse. Det er for en stor del derfor de organiserte arbeidere
uvilkårlig og uten noget fiendsdkap mot religionen ikke finner å kunne på
150 samme tid gi sit sind hen til de religiøse forestillinger og de kommunistiske
idealer.

Der kræves fordragelighet fra begge sider. Der er ikke det skille mellem himmel
og jord som de kristne gjerne forestiller sig. Ansvarsfølelsen er ikke fræmmet for
155 noget menneske som tar livet alvorlig. Med ansvarsfølelsen og årene følger
angeren over enhver ukjærlighet vi har vist mot andre. Ansvarsfølelse og anger er
også det væsentligste og mest værdifulde i alt religiøst liv.

De som mest beskjeftiger sig med åndsarbeide er tilbøilig til å se ned på alt
160 religiøst som et tilbakelagt stadium. For en stordel er dette også blit arbeidernes
standpunkt. Deres talsmæn mener å kunne inskrænke sig til å henvise til
Marxismens materialisme. En tænker som Karl Marx selv vilde kaldt dette
mangel på åndskultur, når han først syntes bevægelsen gav ham anledning til å
tale like ut av leveren.

165 Ethvert åndelig arbeide gir en følelse av at man stadig øker sit livsinhol. Det er
for det meste de rent forstandsmæssige værdier som tiltar og det skjer ofte på
bekostning av følelseslivet. Ethvert tankearbeide er egnet til å gjøre en fræmmet
for religiøse forestillinger. Dette behøver ikke gi uttryk for nogen stigning i
170 samlet åndsutvikling. Det ligger mere deri at arbeide med tanken væsentlig er av
kritisk natur og derfor egnet til å nøytralisere ævnen til umiddelbar hengivelse.

Kilde

Ludvig Meyer: Kommunisme. Oslo 1930, s. 231-237.

Emner

Foredrag

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/religion-moral-og-samfundsarbeide-utdrag>